

Lent. —

May 1826. —

Recensui m. Maio. 1826.

Mfr.

Rem Graecorum veterum scenicam
ita, ut mutus ejusdem ac huius publicae
conexus cluceat, tractandam mihi
proposui. —

Proponitur nobis, si Græciam veterem intramus, et, quidquid de rebus Græcis latissimam antiquitatis auctores edixerint, comparemus — prædara quaedam beatissimæ civitatis imago, in qua singula quæque adeo sunt in unam uniti, ut ita dicam, corporis formam conjugatæ atque connexæ, ut nihil in ea quadrare sit. Nihil corporis dotimento ^{ab} secedendi possit, invenias nihil quod ad omnium rerum ~~mutuum~~ ^{necessitudinem} necessitudinem adiuvandum maximi fuisse momenti non videatur. Sic artes universæ ac disciplinæ ingenuæ, sic poeticæ ætiam ^{generosæ}, sic mæxime tandem omnium scenica — pernecessariæ erant scientiæ rerum publicarum ministræ. Omnis igitur aliis scenicam nunc pœsin, quem admodum cum republica cohaeruerit, inquiremus. Invaluit autem, ut mihi videtur, propositam hanc materiam in eo tractare ordine, ut primum, qua ratione pœsis scenicam respublica adjuvaverit — Deinde, quomodo

ars illa per se ipsa ad constituendam moderandamque rempublicam pertinuerit, videamus. —

Etiā igitur si non spectamus ad ipsam scenicā paeſeas naturam, quā semper publicā aliquam prae se fert speciem, nec nisi publice id est conciliata quadam civium multitudine videri potest, — quomagnū sane civitati ad fovendum cōtinuum stimulum jam id admoveere debebat, quod apud Graecos spectacula ad religionem et ad festa eorum solennia pertinebant, ideaque, ut festa, ita et spectacula ad cōmunem reipublicae salutem necessaria erant. Quod quidem civitas satis cognoscere suum omnino esse ceſſabat non solum spectaculorum publicorum cōſuetudinem ſuſtentare sed ipsa spectacula non minus quam conciones aut iudicia publica aut quodvis aliud similis generis institutum, omni modo velut ad suam utique naturam pertinentia tractare. Neque enim, ut jam diximus, ullā Graecorum civitas sine festis esse potuit, nec festa sine choris spectaculisve. — Quā igitur ratione, quibusque institutis rem scenicā curaverint Graeciae civitates atque administraverint, unicū illius modī civitatis exemplum docebit quā, velut totius Graeciae principem et quasi reginam, ceterae civitates, ut in

36
omnibus omnino generis moribus, ita etiam in hoc spectaculorum usu imitabatur. Etenim aut eadem utique, quō Athenis, aut certe simili aliquo modo, in omnibus non solum Graeciae sed totius antiquitatis urbibus, res scenicas constitutas atque administratas fuisse, tum ex auctoribus variis, tum e relictis in pluribus locis veterum theatrorum monumentis cognoscitur. — Athenis igitur omnia ad rem scenicā pertinentia aedificia non nisi publice exstructa et exornata sunt, nec ullum unquam in hac civitate theatrum ab aliquo privato (quod Romae quidem postea pluries factum dicitur) exaedificatum fuisse videtur. Quarum publicarum domorum semper eadem erat atque ejusdem generis constitutio, nec in aliis rebus, nisi forte in ornamentorum splendore ac pretio — gliscente videlicet et hoc in more luxuria variatum. Miranda autem ante omnia — si quis Graeci alicujus theatri ^{vera} ~~ruinas~~ contempletur, ingens illarum aedium amplitudo, ex qua jam satis superque intelligitur, quanto pere interduerit civitates, spectaculorum illarum ~~administratio~~ ^{cōſuetudo} ſuſtentare; — cum tantum in ea re laboris atque operae collocarent. Singulorum in scena instituendorum ludorum, extra ^{ad} ~~inter~~ publica illa opera pertinebat, seorsumque

At, Senori quidem
tempore, Herodes
Atticus Odeum
magnificum exstruxit
Athenis, homo pri-
vatus.

graece vocata, quae divisionibus civitatis aut
ex ordine imponebantur, aut extra ordinem
sponte voluntarie ab iis suscipiebantur. —

Quamvis artis Graecorum scenicae primor-
dia multo priore tempore sint quaerenda
Aeschylus tamen sine dubio ut perfectionis
tragediae, ita et scenae Graecae, quam propria
ita dicant, fundator. primumque Athenis
lapideis constructum theatrum non prius
quam post Persica bella, invenitur. Devictis
autem Persis, cum omnes ingenuae artes et
cuncta disciplinarum genera eodem fere tempore
efflorescerent, — tum scenam Atheniensem, na-
per fundatam excellentius iam ingeniorum
certamine nobilissimo, iam clarissimorum
virorum ~~scenae~~ ^{studii} ornatam, iam pulcherrimis
et ingenii et industriae practibus decoratam
videmus. Nos innumerabilis fere convenit
multitudo eorum, qui de corona tragica, et
atque etiam a civitate ad ingenia stimulan-
da ^{pro}posita dimicarent — praecleara victo-
ris et plus ^{quam} auro ab eo aestimata mercede
nec simul ex altera parte cum ulla civita-
tis impensa conjuncta. — Ilac ratione Ma-
jam scenicam Athenienses invitaverant
et sua intra moenia retinebant. Unde
vero quoniam tempore inter alias quoque cie-

37
rit Graeciae civitates, haud certissime quidem
sed ~~valde~~ ^{cum magna} ~~tamen~~ ^{certissime} verisimile ^{judicamus} novimus. Constat
enim tragicos, comicasque poetas non solum
ex Athenis, sed etiam ex aliis Graeciae regio-
nibus prodire. constat poetas Athenienses, et
inter eos etiam tragicos, ad peregrinos reges
ac principes, — ut Euripidem ad Archelaeum
Macedoniae regem, — invitatos esse. ~~nam~~ ^{nam} dicitur:

que mirandum, ex urbe tam splendida, ad quam
tota Graecia, velut ad exemplum suum, feryer
habebat oculos suos conversos, quaeque tam
varia ratione cum cetera Graecia continua
erat conjuncta, morem, in eo ipso loco tanti
aestimatum, omnemque animum humanum
adeo blandientem, brevi tempore propaga-
tum, quae ac longe lateque effusum. Quasi
si non factum fuisset, magis esset, ut nesci
videtur, mirandum; quippe cum certum habea-
mus, res multo minoris momenti ~~habiles~~ ^{habiles} consuetudines
inanes, ac saepenumero pravas, tam facile
Athenis in cetera oppida exiisse. Itaque
hoc recte nobis et ~~cum~~ ^{certo} ~~certissime~~ ^{certissime} videtur esse dicturi: jam ante Alexandri
tempora nem scenicam in Graecia fuisse
universalem. — Comica tamen ars minus quam
tragica pervulgata fuisse videtur, et Atheniensium
magis scenae, in qua nata fuerat, infixe. quod si
utriusque Musae, qualis apud veteres quidem erat,

naturam atque indolem comparaveris, haud
portasse mirandum invenies. —

Sequitur nunc altera commentationis pars in
qua, quemadmodum per suam ipsam naturam
res scenica fuerit cum re civili conjuncte
quærendum. Ipsa autem scenica arte in
ambo sua (universalia) genera distributa, pri-
mum tragicæ, deinde comædiam contin-
gemus.

Tragædia erat quædam rerum præclare a
maioribus gestarum representatio, illis, quam
Græcus homo in animo ferebat, imaginem earum
accommodata, ideoque tragica quodam modo
ex epica poësi nata videtur. Hic erat de-
cipimus ille fons, nec ulli Græcorum ignotus,
quo poëtarum ingenia commigrabant; — unde
arte sua — si ita dicere licet — lacus illas deri-
vabant pulchras, ac gemmeas, in quorum
speculo Græcus heroicam suam ^{antiquitatem} ut ~~sepe~~
erat, figuram etiam atque etiam conspiciebant.
Res ipsæ ac fabulæ, quas ex communi illo
loco tragici ad tractandum sibi hauserant, et
erant singulo cuique spectatori, nec omnium
rudissimis atque imperitissimis minus, quam era-
dito homini, notæ ut nemo profecto e-
ger, cum vix nomen alicujus personæ tragicæ
significatum fuisset, non omnia simul ejus

38
facta et quidquid, ut brevi dicam, ad eam per-
tineret in unam statim imaginem conjunctam
animo suo proponeret. Quamobrem Græci
poëtæ illa, quam nostri sæpe usurpant ~~et~~
licentia, qua fabulæ mirantur quædam muta-
tione et variatione novam quasi nectunt
eoque multa arte et progetis omnium expecta-
tione soluto, spectantium sibi admirationem
et consensum conciliant omnes carebant;
nec aliam habebant, ubi artem suam atque
ingenium exercerent, regionem nisi in ipsa
magnificentia ac pondere quodam actionis.
Hæc erat vera, hæc unica Græcæ cor-^{rei scenicae}
pæ virtus; atque ut maxime ex epismati
aliquo opere heroica personarum dignitas,
et ea, quæ singulæ cuique fuisse propria
videretur indoles elucebat, ita palma
dignissimum habebatur. Magna etiam pre-
terea tragiciæ pars posita erat in quodam
representandi vigore ~~et per se~~
quo id efficere studebat poëta, ut quam
maxime spectatores, præsentium omnium
rerum oblitæ, ipsi quodammodo in scenam
atque in mediam quasi actionem traherentur
eoque totius spectaculi vim quam acerrime
in semet ipsis experirentur. Chorus quoque
cujus summa est in antiqua tragiciæ gravitas
atque auctoritas, qui tamen quomodo ortus sit

inquirere huius loci non est ita semper a tri-
guediarum scriptoribus tractabatur ut specta-
torum de rebus, in scena gestis sententias et
cogitationes elegantioribus verbis exprimerent.
Udjuvante praeterea illa Graecorum populo
natura jam ingenerata ~~alacritate~~ ^{alacritate}, haud diffi-
cillimum poterat esse ingenio eo perducere
spectantium multitudinem, ut procedente
actione singulas quisque ex spectatore mox
ipse histrio e civi Atheniensis antiquus
heras factus sibi videretur. — Ac sic quidem
Graeci homines mirifico fruebantur etiam
de sane probabili instituto, quo in prisca
gentis suae tempora, praesenti saeculo longe
portiora et saniora introitus ipsis patere-
— quo in felicem illam, jam dudum praeter-
lapsam aetatem velut in balneum salute-
re descenderent unde laeti et suae tempe-
statis sordibus liberati, et nova induti for-
titudine, novo nervorum vigore ad quoti-
dianae vitae negotia integriore nunc ac
renovato animo suscipienda redirent. Quod
si Maeonides, cumque qui sequebantur, haud
dubie id de Graecorum populo meruerunt
quod animos eorum in illam sustulerant
qua prae ceteris nationibus excellant patri-
cam quasi ac liberalem ingenii altitudinem,

hoc tamen profecto tragicorum praecipue me-
ritum aestimandum quod in altiore illa regio
ne suspensos eos tenuerunt, nec humi statim
celari ~~sinerant~~^{viserant}. — Firmabant igitur specta-
cula in animis Graecorum omnes ipsis ma-
joribusque eorum jampridem proprias vir-
tutes: patriae caritatem, ejusque fortissima
manu tuentiae cupiditatem, libertatis ac
omnia bona aestimationem, tyrannidis adiu-
sanctam quandam erga meritum omnesque
virtutes verecundiam, et imitandi clari-
sum quodque exemplum ardorem. — Qui **fructus**
a Graecis exspectaculo percepti ac proxime
quidem ad mores eorum pertinentes ~~fructus~~
jam eo ipso, quod, quicquid bonum, pulchrum
atque honestum esset, in civium moribus cor-
uebant, in reipublicae etiam commodum celan-
bant. Quae enim salubrior ad conservandam
internam civitatis vigorem ac disciplinam
medicina, quam civilium virtutum in sin-
gulis quoque civibus bene nutritus amor? — et
quid externarum quoque virium firminus
fundamentum, quam quod in intestino robore
positum est? —

Comacinae in republica ~~contingenda~~ capere
moderanda momentum, magis quam tragoe-
diae, ex ipsa profectum; quippe quae ad

ipfas plerumque civiles res et ad praesentem
earum conditionem spectaret, idque habere
sibi propositum, ut ejus temporis, cujus esset
abusus quicunque vulgatus neque ad aliud ab-
ducta tribunal sua quasi virga castigaret
ac sic traeretur, quantum posset publicam
disciplinam. Erant quoque comediae quae
non in totam aetatem, sed in singulos ^{quosdam}
^{aliquos} ~~virorum~~ tendebant vel publico aliquo
munere male functum et reipublicae salutem
damnosum, vel alia occasione ante omni-
um oculos ridicule se aut inhoneste gerere
per. vel etiam in ~~esse~~ ^{esse} quos propter pri-
vatum aliquam causam auctor publico ^{villet}
~~per~~ ludibrio lacerare. Pars tamen ^{fabularum}
~~earum~~ longe major erat earum quae in
rebus publicis versabantur. - Quid cunque au-
tem a patris comice tractaretur, non sic
in scena, ut erat in natura rerum, depictum
sed in ea forma ante oculos positum, ut si-
mulacrum rei, ridiculum in modum deforme
praescheret. Et hac sub ^{hypocrite} conditione, nempe ut
imagines rerum non ~~patet~~ ut ita dicam
sed praestice fantasmata veras, proponeret, -
Musae fecerunt comicae mirabilis quaedam quae
si silentio concessa fuit licentia; qua illa
etiam haudquaquam moderate usa, princeps
saepo civitatis, - immo, qui amplissimis

40
eo tempore honoribus fungebatur cum omnium
maxime risui exponere publico conabatur,
nullaque non solum poena affici, sed omnium
protius applausu cumulari solebat. Quam rem
si consideraris, necesse videbitur esse, per magnam
illa ratione fuisse comediae de republica
auctoritatem. Neque tamen, si verum quacunque
audaces illae ac severae rerum in civitate et
a clarissimis viris gestarum ausuras tantum
quantum ^{videatur} ponderis habere; quod e Periclis
exemplo manifestum, qui, cum pluries a co-
micos in scenam productus esset et a tanta volu-
tueris multitudine derisus, nihil tamen
ides minus auctoritate apud eam ipsam
multitudinem valuit. Jam enim Alkibiades
maximum quaque & sanctissimum institutum
quotidie fere risui dari videntes, adeo ad
aspectum eum adhaeruerant, ut etiam dea ipsa
ut Jovem suum optimum maximum, inter ce-
teras comediae personas, ludibrio haberi aequo
animo paterentur; neque tamen minore cum
verecundia spiritus spectaculo, ea numina quae
modo ipsi deriserant, implorarent. Alibi
men singularis haec animorum et mirifi-
ca fortitudo, qua res sanctas et reverentia
mortalium dignas, quamvis ab insolentibus
mana derisas, sic tamen, ut decebat, colere

et observare non desinebant, diu subsist^{en} in
civitate non poterat. ac profuturum sine
dubio est. etiam si hominum rerumque huma-
narum per comacidas effecta excitata de-
risio nec deridentibus, nec ipsi deriso, neque
universae rei publicae ullo modo noceret sed
ludus potius maneret inanis, — illam tamen
comicorum, etiam sanctissima quaeque in ludis
jocumque vertendi consuetudinem — si non fu-
lito, certe paulatim, ac languescere subsi-
si tempore prisca fortitudine animorum rei
publicae factam fuisse funestam. Progre-
ssu enim res eo tandem videtur, ut magis jam de-
dere Deos, quam calere moris esset; quod si po-
tremo omnino negligebatur, magna sane
hujus mali culpa etiam in comediis quaerenda.
Id. Et id quidem est comacidae, ut tristissi-
mum, ita praecipuum, quo ad rem publicam
pertinebat momentum: nempe quod severitatem
erga res divinas religionem et pietatem
in Atheniensium animis paulatim oppressit.
Quae ~~ante~~ semel extincta, abest omnium vi-
tutum commune atque unicum fundamentum;
nec potest res publica, illo civilium virtutum
vinculo soluta, a ruina diutius vindicari.
— Degenerato posteriore tempore Atheniensium
populus ac prisco suo robore exuto, comacidae
et ipsa degenerata, depravationis rei publicae

41
cujus olim medicina fuerat, nunc ipsa imago,
epa incepit. Paletica enim epi ex eo inde
tempore plane defuerat, in quo vetus in illa
civitate Symplocia finiebatur. Nunc nihil
fere erat, nisi locus ^(quidam) lasciviae et effe-
ratae insubicitiae velut concessus, quo omnes
confluebant degeneratae & libidinosa mul-
titudinis fordes, nunc etiam, cum antiquam
suam formam, qua ad unius tantummodo civitatis
res pertinebat, jamdudum exuisset, nec ullam
amplius esset impedimentum, quominus omnes
omni loco homines pari modo delectaret, ex
Atheniensium facillime et in alias aliarum urbium
scenas transiit.

— Videtur igitur quidvis de materia nostra
masculinus, ^{ins} nobis ^(sententiae) veritatem probare,
artem Graecorum veterum scenicam et ea,
cum rerum numero ascribendam, quae po-
pulum illum in summum omnium gloriae fasti-
gium ~~extulerint~~, et eorum, quae intestinae
ejus perniciem atque interitum ^(int) machinae ^(tae)
traxerint.

